

ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ 1974

Βασίλης Κωνσταντίνου Φούσκας

Οι πολιτικές ελίτ και οι οργανικοί διανοούμενοι του πελατειακού, Αθηνο-Αττικού και εξαρτημένου συστήματος εξουσίας της λεγόμενης «μεταπολίτευσης», αποφεύγουν όπως ο διάολος το λιβάνι να μιλήσουν για τις πολιτικές και ηθικές ευθύνες των Κωνσταντίνου Καραμανλή και Ευάγγελου Αβέρωφ που φέρουν για τη Κυπριακή τραγωδία. Για όλα φταίει πρωτίστως η χούντα και, δευτερευόντως ο Μακάριος. Η πρώτη γιατί ανέτρεψε το δεύτερο και ο δεύτερος γιατί δεν άκουσε την Ελλαδική συμβουλή, χουντικών και μη, να υπαγάγει τη Κυπριακή Δημοκρατία στο NATO, να δεχτεί δηλ. Τουρκική βάση στο νησί και διχοτόμηση. Στο σύντομο αυτό σημείωμα θα συνοψίσω τις πιο βασικές ευθύνες των δύο αυτών ηγετών της Ελλαδικής δεξιάς, όπως απορρέουν από μεγάλη αρχειακή έρευνα δική μου και των συνεργατών μου, μικρό μέρος της οποίας ήδη δημοσιεύτηκε στα Ελληνικά.

1. Η πρώτη τεράστια ευθύνη είναι η αποδοχή εκ μέρους των Καραμανλή-Αβέρωφ του ελάχιστου στρατηγικού στόχου της Τουρκίας στη Κύπρο, που ήταν αυτός της διχοτόμησης. Αυτό είχε προσυμφωνηθεί σε μυστικές συναντήσεις, υπό την αιγίδα των Αμερικανών και των Άγγλων, ήδη από το 1956. Η καθοδηγητική πολιτική πυξίδα των Ελλαδικών ελίτ αντλούσε από την ανάλυση του Αβέρωφ, του μόνου που είχε ολοκληρωμένη άποψη για το Κυπριακό, η οποία προσδιόριζε τη Κύπρο ως ένα νησί το οποίο είναι «στρατιωτικά και γεωπολιτικά υποθηκευμένο στη Τουρκία». Έτσι, η Ελλάδα δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο ως μέλος του NATO παρά να δεχτεί τη διχοτόμηση, δηλαδή τον ελάχιστο στρατηγικό στόχο της Τουρκίας, χωρίς να χάνει βεβαίως το δικαίωμά της να παλεύει διπλωματικά στον ΟΗΕ και αλλού για ευνοϊκές διευθετήσεις που να εξασφαλίζουν τρόπον τινά, και πρωτίστως, το συμφέρον της Ελλάδας και μετά των Ελληνοκυπρίων. Με άλλα λόγια: τη στιγμή που οι Αυξεντίου, Καραολής, Παλληκαρίδης και τόσοι άλλοι έδιναν τη ζωή τους για την ένωση, την ίδια στιγμή οι Καραμανλής-Αβέρωφ αποδέχονται μυστικά τη διχοτόμηση μέσω της NATOποίησης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο Μακάριος, αρνούμενος αυτή τη πολιτική, γίνεται ο «αποδιοπομπαίος τράγος» των Ελλαδικών ελίτ. Εξαιρέσεις και διαφοροποιήσεις υπάρχουν, αλλά δεν είναι του παρόντος ν' αναφερθούν. Η διχοτόμηση διαθλάται στους συνταγματικούς διακανονισμούς της Κυπριακής

Ο Βασίλης Κωνσταντίνου Φούσκας, είναι καθηγητής διεθνών σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Ανατολικού Λονδίνου. Είναι ο συγγραφέας του: Το Μελάνωμα της Κύπρου. Οι Ευθύνες των Κων/νου Καραμανλή και Ευάγγελου Αβέρωφ για τη Κυπριακή Τραγωδία, το οποίο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Επίκεντρο.

- Δημοκρατίας του 1959-60 και, εναργέστερα, στο θεσμό της πολιτικής ισότητας μεταξύ του Ελληνοκυπριακού Προεδρικού αξιώματος και αυτού του Τουρκοκύπριου αντιπροέδρου.
2. Το ΝΑΤΟϊκό πλαίσιο υπονόμησης της αδέσμευτης πολιτικής του Μακαρίου διαφαίνεται και από το μυστικό πρωτόκολλο των Καραμανλή-Μεντερές του 1959, για το οποίο ακόμη και σήμερα αποσιωπούν οι πολιτικές ελίτ και οι διανοούμενοι τους Αττικού συστήματος εξουσίας σε όλες τις εκδηλώσεις και εορτασμούς των 50άχρονων της «μεταπολίτευσης», και σε περίπτωση που το Κυπριακό τίθεται ως θέμα υπό συζήτηση – γιατί πολλές φορές δεν αναφέρεται καν. Ακόμη και στην αυτοεξορία του στο Παρίσι, ο Καραμανλής πάντοτε θύμιζε δημόσια ότι το Κυπριακό είναι ΝΑΤΟϊκό θέμα κι όχι θέμα των αδεσμεύτων ή του ΟΗΕ. Με έκπληξη θα διαβάσει ακόμη και σήμερα κάποιος συνέντευξη του Καραμανλή στη *Le Monde* στις 29 Νοεμβρίου 1967 να λέει ότι οι σχέσεις της Ελλάδας με τη Τουρκία είναι απείρως πιο σημαντικές από τις σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τα συμφέροντα του ΝΑΤΟ ετίθεντο πάνω από τα συμφέροντα του Ελληνισμού.
  3. Μετά από προσωπική συμφωνία του Αβέρωφ με τη χουντική ηγεσία στις 23 Ιουλίου του 1974, ο Καραμανλής αναλαμβάνει την ηγεσία κυβέρνησης «εθνικής ενότητας», χωρίς όμως λαϊκή εντολή και χωρίς συμπερίληψη του Ανδρέα Παπανδρέου και της αριστερής πτέρυγας της Ένωσης Κέντρου. Παρεμπιπτόντως, ο Ανδρέας Παπανδρέου είχε ζητήσει επανειλημμένα να δει τον Καραμανλή στο Παρίσι μετά την αποφυλάκισή του προκειμένου να συγκροτήσουν αντι-δικτατορικό μέτωπο, αλλά ο Καραμανλής, επίμονα, αρνήθηκε κάθε τέτοια συνάντηση. Είχε όμως ανοιχτή γραμμή με το «γεφυροποιό» Αβέρωφ, του κύριου συμμετέχοντος στο περίφημο «Σεμινάριο της Ρώμης», ο οποίος με τη σειρά του είχε ανοιχτή γραμμή με τη χούντα και άλλες πολιτικές ελίτ. Ο διακανονισμός των Καραμανλή-Αβέρωφ με τη χούντα προέβλεπε διατήρηση όλων των χουντικών στρατηγών και οργανωτών του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου (15 Ιουλίου 1974) στη θέση τους, κάτι που αγκύλωσε σε τεράστιο βαθμό την όποια πρόθεση έδειξε ο Καραμανλής κατά την περίοδο της ψευτο-εκεχειρίας (22 Ιουλίου – 14 Αυγούστου), όπου μπορούσε ν' αντιδράσει στρατιωτικά και ανεξάρτητα. Η Ελλάδα είχε και τα σχέδια και τα μέσα να αμυνθεί της Κυπριακής Δημοκρατίας και να αποσοβήσει τον δεύτερο Αττίλα. Η χουντική ηγεσία προέβαλε κάθε δυνατό εμπόδιο ώστε η Ελλάδα να μην δώσει το παρόν της στη Κύπρο ως εγγυήτρια δύναμη. Ο Καραμανλής έδειξε ατολμία. Όπως τον είχε συμβουλευσει ο στρατηγός Πανουργιάς Πανουργιάς, αυτό που έπρεπε να κάνει ήταν, με την ανάληψη των καθηκόντων του, να απολύσει όλους τους χουντικούς που έφεραν τη χώρα και την Κυπριακή Δημοκρατία στη καταστροφή. Θα μπορούσε ακόμη αμέσως, στις 24 Ιουλίου, να αποσύρει τη στρατιά του Έβρου και τη μοίρα των Φάντομ από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, όπως είχε για παράδειγμα κάνει και η Τουρκία το 1964, όταν έβγαλε εκτός ΝΑΤΟ την 39^η μεραρχία, η οποία και ήταν αυτή που έβαλε τα πρώτα συντάγματα της αποβίβασης στο Πέντε Μίλι την 20^η Ιουλίου 1974. Κατά συνέπεια, θα μπορούσε αξιόπιστα να απειλήσει τον Κίσιντζερ ότι αν ο Τουρκικός στρατός προχωρήσει πέρα από την διακανονιστική γραμμή κατάπαυσης του πυρός που είχε οριστεί από κοινού και με τον ΟΗΕ στις 9 Αυγούστου, τότε η Ελλάδα θα ασκήσει τα δικαιώματά της ως εγγυήτρια δύναμη. Οι ΗΠΑ είχαν, από τις 22 Ιουλίου, ετοιμάσει αερομεταφερόμενη

μεραρχία από το Φορτ Μπραγκ της Καλιφόρνιας να μεταβεί στην Ανατολική Μεσόγειο για αποσόβηση Ελληνοτουρκικού πολέμου. Αν είχε τολμήσει ο Καραμανλής, ο δεύτερος Αττίλας δεν θα γινόταν ποτέ. Αυτό ήταν και το βαθύ νόημα της «αποστολής Σίσκο» – αποφυγή πολέμου μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας μετατρέποντας τον Αμερικανικό ψυχροπολεμικό φόβο σε Ελληνικό φόβο. Ο Σίσκο τα κατάφερε και ο Κίσιντζερ τον συνεχάρει.

4. Μετέπειτα, και αφού άφησε να εδραιωθεί ο Αττίλας, ο Καραμανλής συναίνεσε στη γραμμή του Κίσιντζερ για τη μη-άμεση κάθοδο του Μακάριου στη Κύπρο με το πρόσχημα ότι θα ανοίξει ένας νέος κύκλος Ελληνικού εμφυλίου στο νησί, μεταξύ ΕΟΚΑ-Β και Μακαριακών. Αυτό δεν ίσχυε ως πρωτεύον κίνδυνος. Αυτό που ίσχυε ήταν ότι κάθοδος του Μακάριου θα απονομιμοποιούσε παντελώς τη Τουρκική εισβολή με βάση τη Συνθήκη Εγγύησης, θα έφερνε τη Τουρκία, το ΝΑΤΟ και τον ΟΗΕ προ των ευθυνών τους και θα ανάγκαζε την Ελλάδα να κρατήσει άλλη στάση στις εξελίξεις επηρεάζοντάς τες προς όφελος των προσφύγων και κατά της εδραίωσης του δεύτερου Αττίλα. Ο δεύτερος Αττίλας είναι αποκλειστική ευθύνη των Καραμανλή-Αβέρωφ και το κλειδί για να κατανοηθεί η κρίση του 1974 είναι να αναλύσει κανείς την περίοδο της ψευτο-εκεχειρίας, τόσο επί του εδάφους (στρατιωτικές επιχειρήσεις) όσο και τι συνέβει σε διπλωματικό επίπεδο.
5. Ο Καραμανλής αποδέχεται επίσης τη γραμμή του Κίσιντζερ, δηλ. της Τουρκίας, σε ότι αφορά το πολιτειακό. Δέχεται διπεριφερειακή – έτσι αποκαλείτο τότε η διζωνική – λύση στη Κύπρο με πολιτική ισότητα σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης. Αυτό δεν το δεχόταν ο Μακάριος όσο μεγάλες πιέσεις και να δεχόταν από την Ελλαδική ηγεσία. Ο Μακάριος πρόβαλε τη λύση πολλών καντονίων, έτσι ώστε να αμβλυθεί το προσφυγικό πρόβλημα με την επιστροφή όσο περισσότερο γίνεται όλων των προσφύγων, Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων και, ταυτόχρονα, επιζητούσε ισχυρή κεντρική κυβέρνηση. Το μόνο που προσπαθούσε να αποσπάσει ο Καραμανλής από τους Κίσιντζερ και τη Τουρκία ήταν έδαφος. Έχοντας δεχτεί διζωνική και πολιτική ισότητα, προσπαθούσε να περιορίσει το Τουρκικό έδαφος επί της Κύπρου στο 25%.
6. Τέλος – τελευταίο στη σειρά όχι όμως και σε σπουδαιότητα – οι Καραμανλής-Αβέρωφ άσκησαν ακραιφνώς ενδοτική πολιτική σε σχέση με τη Τουρκία, δίνοντας όλο το βάρος της διπλωματικής προσπάθειας της χώρας στην ένταξή της στην ΕΟΚ. Η Κύπρος είχε εξοβελιστεί εφόσον είχε πλέον και στη πράξη «υποθηκευτεί στη Τουρκία». Το τραγικό είναι ότι οι κυβερνήσεις Καραμανλή 1974-80 δέχονται όχι μόνο την αποδέσμευση του Κυπριακού από τα Ελληνοτουρκικά, αλλά και την αποστρατικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου από τη στιγμή που θα υπάρχουν «διεθνείς εγγυήσεις» για την ασφάλειά τους. Η Ελλάδα αποδέχεται να συζητήσει ευθέως με τη Τουρκία τα κυριαρχικά της δικαιώματα στο Αιγαίο προκειμένου να υπάρξει «ειρήνη». Αυτό προκύπτει σαφέστατα από μια αποκαλυπτική συζήτηση μεταξύ του Δημήτρη Μπίτσιου, ΥΠΕΞ του Καραμανλή μετά τις πρώτες εκλογές της μεταπολίτευσης, και του Κίσιντζερ στις 5 Νοεμβρίου 1974, τρεις μόνο μήνες μετά τη Τουρκική εισβολή. Εν ολίγοις, η Ελλάδα συζητά μοίρασμα του Αιγαίου και ΝΑΤΟποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, εφόσον είναι μόνο το ΝΑΤΟ το οποίο μπορεί να προσφέρει διεθνείς εγγυήσεις ασφάλειας. Έτσι, μέσω του ΝΑΤΟ, η Ελλάδα δέχεται κατ' ουσία, Τουρκικό στρατό στα νησιά του Αιγαίου.

Ένας από τους πιο διαδεδομένους μύθους στην Ελλάδα – αλλά όχι τόσο στη Κυπριακή δημοκρατία – είναι ότι ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, καταφθάνοντας στις 23 Ιουλίου, ορκίζεται αμέσως ως πρωθυπουργός και μέσα σε συνθήκες χάους και πανικού, αποφεύγει ένα καταστροφικό πόλεμο με την Τουρκία και σταθεροποιεί τη μετάβαση στη δημοκρατία. Πρόκειται για μύθο που συνοψίστηκε στο σύνθημα «παρέλαβε χάος και έφτειαξε κράτος». Αυτό, απλά, δεν ισχύει. Επίσης, για τους ίδιους λόγους, δεν ισχύει ούτε το Τουρκικό αφήγημα ότι η «επέμβαση» της Τουρκίας στη Κύπρο έφερε τη δημοκρατία στην Ελλάδα και έσωσε τους Τουρκοκύπριους από αφανισμό. Οι Τουρκοκύπριοι, αν μη τι άλλο, αφανίστηκαν από τη Τουρκική κατοχή, αποτελώντας σήμερα οικτρή μειοψηφία στον ίδιο τους το τόπο.

Αν θέλει κάποιος να ψάξει τις ρίζες της πραγματικής μεταπολίτευσης, η οποία και ανακόπηκε βίαια με την χούντα της 21^{ης} Απριλίου προκειμένου να διαμελιστεί η Κυπριακή Δημοκρατία, να απομακρυνθεί ο Μακάριος από την εξουσία και να αποφευχθεί η πρωθυπουργοποίηση του Ανδρέα Παπανδρέου στην Ελλάδα – «I would kill this mother fucker» (Gus Avrakotos) – αυτή δεν μπορεί παρά να εντοπιστεί στο τεράστιο δημοκρατικό κύμα του Γεωργίου και Ανδρέα Παπανδρέου τη δεκαετία του 1960. Η συγκυβέρνηση χούντας και Καραμανλή-Αβέρωφ το καλοκαίρι του 1974 δεν σηματοδοτεί κανενός είδους μεταπολίτευση, κανενός είδους μετάβαση στη δημοκρατία. Σηματοδοτεί μόνο την από κοινού καταστροφή της Κύπρου, τη δημιουργία χιλιάδων πεσόντων, το ξερίζωμα 200.000 και πλέον ανθρώπων από τις πατρογονικές τους ρίζες και την εμπέδωση του ενδοτισμού και του φοβικού συνδρόμου μέσα στο Αθινο-Αττικό και εξαρτημένο σύμπλοκο της Ελλαδικής πολιτικής εξουσίας, ενδοτισμός και σύνδρομα τα οποία ζουν και βασιλεύουν μέχρι σήμερα.